

Biblioteca populară a Asociației „Astra“.

Anul al 28-lea.

Nr. 244

1938.

Din durerile Maramureșului

piesă în 3 acte și două tablouri

de

BCU Cluj / Central University Library Cluj

George E. Racoți

După romanul „Lacrimi și Sânge“

de

Cornelia Dr. Șotel.

Editura Asociației „Astra“, Sibiu, Strada Șaguna 6.
Tiparul Institutului de arte grafice „Dacia Trăiană“, s. a., Sibiu.

Prețul 5 Lei

„Asociațiunea pentru literatura Română și cultura poporului român“, „ASTRA“.

Intemeiată în 1861.

PREȘEDINTE DE ONOARE:
M. S. Regele CAROL II.

Președinte activ:
Dr. Iuliu Moldovan.

Vice-președinte:
Dr. Gh. Moga.

Vice-președinte:
Dr. Gh. Preda.

Vice-președinte:
Dr. Sabin Evtușianu.

Comitetul central al „Asociațiunii“ numără 50 de fruntași din toate păturile societății românești.

E datoria fiecărui bun român să sprijinească „Asociațiunea“, cefind publicațiile ei și înscriindu-se de membru.

Taxele de membru sunt următoarele:

Membru fondator al Casei Naționale, odată pentru totdeauna	Lei 5000.—
Membru fondator al „Asociațiunei“, odată pentru totdeauna	„ 1000.—
Membru pe viață al „Asociațiunei“, odată pentru totdeauna	„ 500.—
Membru activ al „Asociațiunei“, anual	„ 30.—
Membru ajut. al „Asociațiunei“, anual	„ 10.—

651725
Biblioteca populară a Asociațiunii „Astra“.

Anul al 28-lea.

Nr. 244

1938.

Din durerile Maramureșului

piesă în 3 acte și două tablouri

de
BCU Cluj / Central University Library Cluj

George E. Racoți

După romanul „Lacrimi și Sânge“

de

Cornelia Dr. Șotel.

BCU Cluj-Napoca

RBCFG201504403

Editura Asociațiunii „Astra“, Sibiu, Strada Șaguna 6.
Tiparul Institutului de arte grafice „Dacia Traiană“, s. a., Sibiu.

Prețul 5 Lei.

PERSOANELE:

Avrum Leib, 50 ani, crâșmar evreu.

Iancăl Leib, 23—25 ani, fiul lui Avrum.

Rifcăla Leib, 46—48 ani, nevasta lui Avrum.

Dragoș Ilie, 30—35 ani, tobag.

Dragoș Ioana, nevasta lui.

Mihai Dragoș, copilul lor, 16 ani.

Weiss, avocat evreu.

Niculai al lui Gavril, 30 ani.

4 copii ai lui Dragoș Ilie.

ACTUL I.

Scena reprezintă o cârciumă într'un sat din Maramureș. O ușe în fund, alta la stânga. În cârciumă se găsește: o masă, câteva scaune, rafturi cu sticle, o tejghea. La ridicarea cortinei, în scenă se găsește Avrum Leib și Ilie Dragoș. Ilie are în mână o cergă, (tot, pătură.)

BCU Cluj / Cluj Napoca University Library Cluj

SCENA I.

Leib: Bine mă, Ilie... Mă crezi prost sau ținut de tot, să-ți dau atâta haram de bani pentru buleandra asta jerpelită? Da uită-te aici! (Arată cu mâna un pupitru) doară porumbul meu e ca aurul. Hai de cată 'n toată magazia și de-i găsi batăr un grăunte stricat, apoi să nu mi mai zici pe nume. Ș'apoi cu mierța de porumb, tu te ospătezi boierește cu toți ai tăi, pe când eu, eu ce fac cu sdreanța ta bâcsită de gângăni și de boale? Da ce ți-oi descânta eu atâta?! Doară știți tu bine că nu l-am furat și nici prin ogradă nu mi-a

crescut. Auzi Ilie! Mie-mi trebuie bani, nu râze puturoase ca a tale! (Aruncă pătura la picioarele țăranului și țese trântind ușa.)

SCENA II.

Ilie: Ce să-i spun loanii? Săracii pruncii mei așteaptă porumbul dela jidan, că tare l-i foame, săracii. (Pauză.) Ioana m'așteaptă să-i duc bani și jidovu' nu vrea să-mi deie atâta cât i-am cerut. Ei, da grele vremuri am ajuns. Țoala asta, (se apleacă și ridică cerga de jos) țoala asta și 'ntre frații mei ajunge pă de trei ori atâta. (Pauză.)

SCENA III.

(Intră Leib.)

Leib (mânios): Da ce, încă nu te-ai dus?... Ori poate vrei s'o dai așa cum am vorbit?!

Ilie: N'o dau jupâne! Ii prea bună și tare ca să ți-o dau în cinste.

Leib: Da nici nu-i crede că ți-oi da pe ea atâta cât îmi ceri. Ce crezi că buleandra aia jerpelită merită mai mult? Banii mei îs munciți cu greu. Eu nu arunc banii pe fereastră.

Ilie: Jupâne! Nu ți-a părea rău dacă mi-i zălogi cu atâta cu cât am zâs. Gândește-te că-mi mor pruncii de foame. Peste o săptămână mă duc la plutărit și la întoarcere ți-oi plăti datoria. Ai și d-ta un pic de milă de noi.

Leib: Da ce, doară nu mă crezi mai prost de cât sunt?! Dute și lasă-mă 'n pace.

Ilie: Btne... Da ți-a părea rău! (lese prin ușa din fund.)

SCENA IV.

Leib: Lasă că vll tu înapoi. Iți mor pruncii de foame și nu găsești pe niment în sat, care să-ți zălogească cerga... Hm... Bună cergă... Bună și dacă vine înapoi, nu mai tесе el cu ea.

SCENA V.

(Intră luncăl.)

luncăl: Ce-t tată?... S'a dus?... Ce-t cu el?... Nu ați făcut târg?

Leib: Nu! N'am făcut târg, dar vine el înapoi. Te las pe tine să isprăvești. Mai dă-i ceva pe de-asupra și du-l cu vorba. Nu uita să-i dai să bea, că dac' apucă să

bea, e al nostru cu trup și suflet. Ei, lancăl!
 Știi tu că el are un pământ pe deal și pe
 care n'a vrut să-l vândă nici în ruptul capului.
 (Se apropie de lancăl.) Acuma, e în mâna noa-
 stră, lancăl. Îl sfințim noi și pe rumânu' alesta.
 De-acuma înainte nu-i mai înconjurăm pă-
 mântul depe deal, da nici nu trebuie să-l
 cumpărăm. Eu mă duc să nu mă găsească
 aici. Nu uita, lancăl, dă-i să bețe cât de mult.
 (Iese.)

lancăl: Lasă-l pe mâna mea. Ți-l aranjez
 eu. (Iși caută de lucru printre rafturi, scoate dintr'un
 sertar niște bani și-i bagă într'unul din buzunarele
 sale largi. Intră Ilie cu cerga.)

SCENA VII.

lancăl: Bună ziua bade Ilie.

Ilie: Bună ziua.

lancăl: Vrei să cumperi ceva, bade Ilie?
 Ori cauți pe cineva?...

Ilie: Caut pe jupânu, tatăl d-tale.

lancăl: Da de ce-l cauți pe tata?

Ilie (codîndu-se): Apoi ași avea ceva să-i
 spun... Am făcut noi un târg cu țoala asta
 și am vrut să ne mai tocim.

lancăl: Da tata cât ți-o dat pe ea?

Ilie: Mi-o dat puțin. Mi-o zălogit-o cu o mierță de porumb și aia s'o plătește cât mai curând. D'apoi eu n'am bani până ce-oi mere cu plutele și-oi câștiga.

Iancăl: Dă-mi cerga aia s'o văd și eu! (Ilie îi întinde pătura. Iancăl urmează, disprețuitor.) — Apoi îi tare slabă. N'ajunge mai mult. Da... ori cum... Hai, bade Ilie, să facem noi doi târgul. Dau optzeci de Lei pe cergă și mierța de porumb pe ales. Și, ca să nu fiu păgubit prea tare, mai rămâi dator tatii cu vre-o sută și douzeci de Lei. Când te gândești ce scump e azi porumbul. Și ce porumb! Cât aluna de mare și-l dulce cum îi miera!... Ce zici?!... Te 'nvoțești, nu-l așa?... Da nici nu mai încape vorbă. Ori poate stai pe gânduri?! (Se apropie de Ilie.) Rău faci, bade Ilie. Doar vei fi știind și dumneata că mai mult n'are să-ți dea nimic. Iar de crezi că mă frământă gânduri necurate, târgul n'are supărare. Poți lua satul de-alungul și să 'ncerei în altă parte. Una să știi, chiar de-acum! Nici barem atâția n'ai să primești... Că eu îți dau așa de mult, e, fiindcă m'a prins mila de copilul tăi. (Se 'ntoarcă spre rafturi urmărind totodată cu coada ochiului pe Ilie. Ilie

face socoteli. Se aud din când în când la intervale mari, cuvintele :) — Optzeci de Lei... O sută douăzeci... Porumb bun... Hm... (De-odată lancea se 'ntoarece spre el.) — Da ce te tot socoști atâta? Nu-i la cale învotala, sau îți pare marfa ceva lueru prost?... Omule! Nu fii nebun! Ai un pic de judecată! Nu te face de răs în sat. Uite la țolindra asta, apoi judecă, și d-ta dacă-i vrednică mai mult!? Ia porumbul, nu fii prost! Intinde palma, să număr banții și n'o să-ți pară rău de târg. (Ridică cerga de jos și o cântărește din ochi și frecând-o printre degete, o aruncă din nou la picioarele lui Ilie cu un gest de dispreț prefăcut.) — Nu-i vrednică de nimic, văd prea bine, dar îmi zic; hai, să nu te las așa amărât. Om de omente ești, muncitor cum nu e altul, rău n'ai făcut nimănui. De ce să nu te ajut la un năcaz, când am puțință?!... Cu atât mai mult cu cât știu că dacă mergi cu plutele, zorolești fără multă greutate banții, aproape cât ai bate 'n palme. Și-apoi de pagubă și-așa nu rămân până ce te știu pe lume. Că ori cum; miroase cât de colo, că nu cerga-mi cheazășuește porumbul, ci omenta d-tale, frate și dragă bade Ilie!

Ilie: Nu se poate!... Nici vorbă, jupâne!...
 Nu se poate. (Iși ia cerga și iese.) Pauză. lancăl devine nerăbdător când ușa se deschide și intră *Ilie*.)
 — N'ați cerga și dă-mi porumbul. M'am răsgândit. Dumnezeu e mare, drept și bun. El știe cu ce-i suntem datori unul fiește care. (Intră *Avrum Leib*, frecându-și mâinile și rânjind.)

SCENA VIII.

Leib: Ce-i, mă *Ilie*? Încă tot pe aici? Te-ai răsgândit, nu-i așa?... Știam eu c'o s'ajungeți la 'nvoială. Imi cunosc demult odrasla. Lancăl e cam milos și prea bun la inimă; un cusur destul de rău pentru vremurile de acum. Numai așa te-a putut einști cu porumbul. Iți spun pe suflet: bun târg ai făcut! Cine-a mai auzit să dai bani muncii pentr'o cergă ca asta. Se vede, lancăl și-a cam pierdut mințile de s'a lăsat așa ușor sucit la cap. Halda de, s'o mai înghit și pe asta. Dar una fi-o leg de suflet! Rămâte vorba 'ntre noi!... Nu cumva să te pule necuratul să faci vre-o zarvă 'n sat, că, ori cum, n'ași mai face nici pentru totăl meu o pomană ca asta. (lancăl scoate din buzunar bani și numărându-i, îi dă lui *Ilie*.)

lancăl: Na, Ilie. (Către tatăl său.) — Du-te și spune lui Ianoș să pule o mierță de porumb în sac. (Leib iese.)

SCENA IX.

(*lancăl* plesnește din degete și ia o sticlă de pe rafturi și toarnă lui Ilie într'un pahar să bea.)

lancăl: Hai, șezi, de-1 bea un pahar de rachiu, o 'nghititură de aldămaș, să fie primită pomana și de Cel de sus. (Ilie se apropie și ia paharul.)

Ilie: Noroc și sănătate să dea bunul Dumnezeu! (Îl dă pe gât în jos.) — Tii, da tare-1! Parc'ar fi șpirț! (Șterge cu palma buzele arse și-și aprinde o țigară. Intre timp *lancăl* îi mai toarnă un pahar, tot îmbiindu-l să mai bea. Ilie ia și pe-al doilea și pe-al treilea.)

lancăl: Hai, bea! Să-ți fie cu folos și sănătate. (Pauză.)

Ilie: Amu, nu mai îs așa de trudit și de supărat... Ha, ha, ha... Amu mă simt mai bine. Să vezi, domnișorule, că dac-oi mere cu plutele și-oi câștiga bine, mi-oi putea plăti datoria și mi-oi cumpăra bot și cal, ca să-mi pot ara pământul rămas dela răposatul tatăl meu, Dumnezeu să-l terte! Eu îs om de neam mare. Neamul Dragoșeștilor e

cu renume. Strămoșul meu a descălecat în Moldova și a întemeiat provincia aceea frumoasă. Lasă domnișorul că or veni zăle mai bune. (Prin ușa din fund intră Mihai, bătatul lui Ilie, îmbrăcat sărăcăcios.)

SCENA X.

Ilie: Noa, da ce-ți Mihai? Mamă-ta te-o trimis?

Mihai: Da, tată! Maica m'o trimăs să vad de ce nu vii acasă. Hai, că murim de foame.

Ilie: Stai, nu te săli. (Către lăncă.) — Vezi, domnule lăncă! și pe ăsta 'l duc la plutărit. Să vadă și el casele una păstă alta.

Mihai: Hai tatcă acasă că ni-ți foame.

Ilie: Hai de-ți bè un păhar de stropșeală, e'apoi om mere ș'acasă.

Mihai: Nu-mi trebuie, tată!

Ilie: Hai numa și bea. (Se ridică și prinzându-l de ceafă, îi toarnă cu sila conținutul unui pahar pe gât. Mihai începe să tușească.) — Ce, îi tare? Ha, ha, ha! Noa hai să merem acasă. (la sticla de pe masă și bea tot conținutul ei.) — Ai, da bun îi!

lancăl: Hai, nu mai bea atâta... Hai, să-ți dau porumbul. Vezi că te-așteaptă acasă. (Ies eu tofii.)

SCENA XI.

(Intră Leib.)

(Se apropie de masă și ia cerga în mână.)

Leib: Hm! Frumoasă cergă! (frecându-și mâinile se apropie de ușa din dreapta, strigând) — Rîfcăla! (Pauză.) Rîfcăla. (Pauză). — Rîfcăla.

Rîfcăla (din eulise): — Noa, noa. Ce vrei? Ce sbleri așa? (Intră.)

SCENA XII.

Rîfcăla: — Ce tot strigi? Ce-ți trebuie iară?

Leib (drăgăstos): Hai, dragă, să-ți spun o veste bună. Știi ce gheșeft bun am făcut azi? Uită-te-aiel! (Ia cerga de pe masă și i-o întinde ei.) Pătura asta și-a zălogit-o Ille din sat. Știi tu, omul acela cumpătat ce fugea de beție ca dracu de tămâie. Nu mai aveau ce să mănânce. *lancăl* i-a dat optzeci de Lei pe cergă și o mierță de porumb de ăla vechi. Apoi l-o înbătat. Na-ți pătura și învălește-ți coconii. Eu pregătesc hârtile, să-l fac să iscălească.

Rifcăla: Avrum. Grijește ce faci! Adu-nă-ți gărgăunii acasă, nu cumva să scapi afacerea din mână și fă ceva să punem mâna pe pământul lui, să nu-l mai înconjurăm când om merge la pământul nostru de pe coastă. (Iese.)

SCENA XIII.

Leib (Rămas singur aranjează niște hârtii pe tejghea. Ușa din fund se deschide și intră *Ilie*, împleticindu-se cu un sac pe spate, urmat de *lancăl*.) — Ce-i, *Ili*? E greu sacul?... Numai porumb bun, greu. (*Ilie* aruncă sacul jos și se așează la masă. *Leib* ia o sticlă și-i toarnă să bea din nou.) — Ei, *Ilie*, *Ilie*! Ți-ai aducut aminte de tatăl tău, Dumnezeu să-l ierte? Ce om bun era. Ne-am înțeles cu el tare bine. Era un om tare de omenie. Și văd că și tu îi sameni mult de tot. Ești lăptos ca și el. Om de omenie, muncitor și sărăcuțos. (Tot vorbind îi întinse *cambiul* și-i dădu în mână un *ereion*.) — Așa, bade *Ili*! Scrie-ți numele aici. (*Ilie* are un gest de spaimă.) — Noa, noa! Nu-ți fie frică. Doar legea așa cere! Când dai bani cu împrumut, să ai o hârtie scrisă. (*Ilie* iscălește.)

Ilie: Amu mai vrei ceva, ori am gătat?

Leib (impăturind cu infrigurare cambiul și băgându-l în buzunar.) — **Poți să te duct acasă.**

Ilie: — **Bună ziua.** (la sacul pe umăr și iese, impletecindu-se.)

SCENA XIV.

(Iancăl se apropie de tatăl său și-i cere hârtia. Acesta i-o dă. Iancăl citește :) — **Cinci mii de lei?! Brava, tată, brava. Am pus mâna pe averea ta, frate Ilie.**

(Cortina.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ACTUL II.

Scena reprezintă un interior de casă țărănească.
De-asupra atârână o lampă cu petrol.

SCENA I.

Dragoș Ilie, Ioana, Mihai și ceilalți copii ai lui Ilie.

Ilie: **Gata-i, Ioană?**

Ioana: **Gata, gata! Cum să nu!... Cât pentru mine, putești pleca.. U'am pus în desagi făină, ceapă, căței de ai, sare și câte-un rând de schimburi, s'avești cu ce vă 'ntoarce dela Titel. De brânză și slănină n'am putut**

face rost. Am alergat zlua 'ntreagă, dar fără bant n'a vrut nimenea să-mi dea. Bun e Dumnezeu; va hărăzi doar norocul să arvuniți vre-o câțiva Lei; orașul zici că nu-i departe. Intregiți-vă merindea, nu care-cumva să flă-mânziți pe drum. Pentru noi nu-ți bate capul; ne-o purta grijă Cel de Sus. (Se oprește o clipă gânditoare, apoi continuă.) Tu ți-ai pus șaptul, sferedelul și securea a mare? Nu cumva să uiți vre-o unealtă, că vezi, când îți lipsește oareceva, cu greu ai de unde împrumuta... Uf! Păcatele mele; era cât pe-aci să-mi iasă din minte. Tu ai fost pela Sfinția sa părintele, să iei sfânta grijante? Apoi... (Se 'ndreaptă spre icoana Maicii Domnului, făcându-și cruce.) — Mă Ilie, mă!... Auzi-mă ce-ți spun! Poartă grije de cocon ca de ochii tăi din cap. Nu-l lăsa în voia lui, pentru orice bun sub soare... Cunoști ca nime altu' primejdiiile ce vă pase și cum nici prin vis nu-ți trece când răsare cine știe ce blăstăm cu moartea 'n cale. Mihai e tânăr și ori cât îl crezi de cuminte, e cam iute și neumblat. (Mihai stă rezemat de perete, gânditor. Ilie se plimbă nerăbdător prin cameră.)

Ilie: Ce să fie de nu mai sosesc?...
De-a bună seamă s'o 'ncurcat la un pic de

vole bună și-atunci îl greu să-i mai despărțești... Măi Mihai, mă... la mișcă-te și dă o raită până la Neculai a lui Gavril să vezi ce fac?!... Plecăm de grabă, ori hălăstulm până mâine zi?... Soarele a trecut de mult de nămiezi și până la oraș, avem o horă bunicică de tras. (Mihai iese.)

SCENA II.

Ioana: Bietul bătat! (Își șterge lacrimile.)
Ce de vreme trebuie să 'nceapă vleața asta grea. Griji, Ili, de el ca de ochii tăi din cap, că ne-a ajutat mult la nevoie dacă s'a 'nvăța cu plutăritul. (De-afară se aude gălăgie și chiote de veselie. Intră Mihai într'un suflet.)

SCENA III.

Mihai (vesel): Din tată, vin! (Își ia traista și lucrurile ce le are.)

SCENA IV.

Niculai a lui Gavril (intrând) Bună ziua!
Ce faceți?... Ești gata de drum, Ili?

Ilie: Gata, frate, gata!

Niculai: Atunci putem mere. Drumu-i lung, primejdille-s multe și numai bunul Dumnezeu mai știe ce ne e dat să pățim.

Se vede că așa ne e scris, să fragem jugul la străini, să robotim într'una pentru alții. Cu pluta ne-am născut și vota Domnului o fi, tot ea să ne cânte prohodul. Nu fiți amărăți! O viață are omul și acum, ori mai târziu, tot om da-o Celui de Sus... Și de cumva o suna ceasul morții pentru careva din noi acuma, nu uitați că din pământ suntem și acolo trebuie să ne întoarcem.

Ioana: Să dea bunul Dumnezeu să umbrați cu bine în drumul greu în care porniți. Hai, Mihai, să te sărute maica. (Mihai se apropie.) — Ai grijă și tu de ce-ți face! Ascultă de tatăl tău și de ceilalți plutași. (Ilie își sărută nevasta și copiii.)

Ilie: Noroc să ne dea Dumnezeu și rămâneți cu bine.

(Ies cu toții. — Ioana îi urmează, apoi, plângând, se reîntoarce și cade 'n genunchi în fața icoanei, rugându-se): — Doamne, aiți în paza ta pe dragii mei și mai ales pe Mihai, copilul meu cel drag.

(Cortina cade încet.)

ACTUL II.

TABLEOU 1.

Același interior, însă noaptea. La ridicarea cortinei se aude de-afară un ropot de pași și o bătaie în ușe.

Ioana (din pat): Cine-î?... Ce-ți trebuie?...
Ce cauți pe-aci în miez de noapte?

Ilie (de-afară): Eu sunt.

Ioana: Care „eu“? Și cum te cheamă?

Ilie: Eu, Ilie, bărbatul tău și tatăl celor cinci copii.

(Ioana se dă jos din pat și merge să deschidă.

Ilie intră.)

Ilie: Da ce-î, Ioană; nu mă mai cunoști?
Așa de tute m'ai uitat?

Ioana: Vat de mine, mă Ilie. Oare tu să știi? Hai mai aproape, să te văd. Dar ce-ai pățit de umblit așa?

Ilie: Lăudat să știe Domnul nostru Iisus Hristos.

Ioana: În vecii vecilor. Amin! (Cei doi se îmbrățișează.) — Da stai să aprind lampa. (Ia un chibrit și aprinde lampa. — La lumina lămpii, apare Ilie slăbit, îmbrăcat cu un halat alb, gârbovit de spate și eu păr cărunt.)

Ioana: Ce-î cu tine, Ilie? Ce-ai pățit?

Ilie: Fă focu', lasă că ți-oi spune eu,
(Ioana aprinde focul.)

Ioana: Iartă-mă; n'am ştiut că pici în astă-seară. Ți-i foame?

Ilie: Nu! Nu-mi trebuie nimic.

Ioana: Am niște mămăligă rece și niște lapte acru.

Ilie: Nu-mi trebe, nu mi-i foame.

Ioana (uitându-se spre uşe): — Da Mihai unde-o rămas?... Cum de nu mai vine?

Ilie: Ha-a?! Ce-ai zis? Mihai?... Mihai s'a dus... Mihai nu mai este... (Începe să plângă.)

Ioana: Dai de mine, mă, Ili. Tu ești beteag. Tu nu ești cu mintea toată; altcumva n'ai putea grăi așa... (Pauză.) — Spune-o vorbă, omule, nu mă băga de vie 'n pământ. (Pauză.) Da vorbește-odată... Ce-i cu tine, măi Ili, de nu vrei să scoți o vorbă. Hai, grăiește! Deschide-ți sufletul să știu ce vi s'a întâmplat?! (Se așează în genunchi, lângă el și prinzându-i mâinile zice) — Am răbdat destule până acum, de-am înbătrânit fără de vreme. Doamne! Ce ar putea să vină să nu fiu în stare să suport? Ce folos s'ascunzi azi răul, când mâine și-așa se va afla.

Ilie: A murit Mihai... s'a]necat, tu, Ioană.

Ioana (răenind): Mihai o murit? Fectorul nostru s'o 'necat? Nu se poate! Tu mințești, măi, Ili! (Pauză mare... Ioana se ridică plângând.)

— Cum? Mi-a murit feciorul? Mi-ai omorât pruncul? Dai de mine și de zilele mele! Mihai, scumpul măicuții, sufletul meu, unde ești?... Ce s'a ales din tine? — O, Doamne Dumnezeu! Ce ți-am greșit de ne lovești așa crunt? Și tot numai pe noi... Par'că alții n'ar mai fi pe lume. — Spune Ilie... nu mă chinui. Spune-mi, cum s'a 'ntâmplat?!

Ilie (rar): Ioană, Ioană. Ce-am îndurat noi, numai Dumnezeu știe... Eram cu pluta când o venit furtuna. Doamne, ce urgie dela Dumnezeu. N'am văzut și n'am avut parte să trăiesc în toată viața mea de plutaș așa orgle și înșiorare. Mihai ședea în fundul plutii. L-am strigat să se ferească și să se țină bine, să nu alunece în apă, apoi nu mai știu ce s'o 'ntâmplat. M'am trezit la spital... Doamne, ce mare ți-o fost pedeapsa! Cu ce ți-am greșit de ne-ai dat pe cap așa o pedeapsă grozavă?... Peste-o săptămână, am auzit că l-au găsit pe Mihai. L-o îngropat într'un cosciug sărăcăcios. Săracu de el. Era plin de glod, cu ochii cețoși, plin de vânătaie, cu mâinile împreunate pe piept. Am gândit că se prăvălește pământul sub picioare, când l-am văzut. Mai bine-ași fi murit și eu, să nu văd așa prăpăd... Și

ori ce mă fac, ori unde mă 'nvârtesc, tot îl văd și îl aud, tot îl simt și-i vorbesc...

Ioana: Vezi, mă Ilie, vezi ce rău e când nu ascuțați și de femete? Ți-am fost spus eu că nu aveam semne bune când v'ați pornit. Iți aduci aminte cum înainte de plecare, cântii vecinului Florea, au tulit-o din câmp dela oi și urlau a pustiu și nenoroc, nopți întregi, în fața ferestrilor noastre. Cum cârdurile de ciori croncăneau greșos a moarte, improșcându-se ca nebune în vârful casei, pe gard, în ogradă și 'n grădină. Apoi la prohodul badii Pavel, cum plâneau clopotele a jale, cerând într'una, parcă, alt suflet de creștin. După ce ați pornit la drum, o afurisită de cucuvae nu mă lăsa toată noaptea 'n pace. Până și vecinii se 'ngroziseră de ea. Se vede, Cel de Sus îmi făcea într'una semne și proasta de mine nu le-am înțeles. Abia cam la zece zile m'am liniștit când de-odată... (Afară se aude o poenitură sinistră. Se aud pași. Un vaet prelung de durere. Cei doi se privesc. Dragoș se scoală în picioare și începe să caute prin casă. Scoate de sub pat toporul și deschide ușa.)

Ilie: Cine-1?... Ce vrei?...

(Un vaet prelung, îndepărtat, îi răspunde. Ilie intră, închizând ușa și împletecându-se scapă toporul din

mână. Se apropie de locul unde șede Ioana și se așează și el.)

Ioana: Din ziua în care s'a 'necat Mihai, auziam în fiecare noapte, cum se izbea porțta dela drum și cum se apropia de ușa tinzii un tropot sgomotos de pași grei. Dinspre dealuri răsăria îndată o mățăhală de vârcolac nebun, înghițind cu ușurință luna, de nu se mai vedea la doi pași. În negura nopții curgeau apoi cete întregi de bivoli negri și în mijlocul ogrăzii se opreau să țină sfat. Iar după ce-și făceau mendrele, la cântatul cocosiilor, piereau cu foști, nevăzuți. Luna se luea gălbejită. Când l-am auzit prima dată, era să înebunesc de frică și am căzut bolnavă la pat. La sfatul babil Catalina, am ajunsat trei zile în săptămână, am afumat casa, șura și grădina cu tămâie și am plătit slujbe de ceas rău. Dar, parcă era un făcut; nu mă scăpam de prigoana tadului. De unde să fi știut că Mihai, fle-tertat, ne cearcă, se zolește toată noaptea să-l mântuim de necuratul. Așa s'a 'nblătit sufletul său până ce l-om face pomeni și l-om prohodî creștinește, cu trei popi la noi în sat.

(Cortina.)

ACTUL III.

Scena reprezintă aceeași cărciumă ca în actul I.

SCENA I.

Iancăl și Leib.

Iancăl: Auzi, tată? S'a întors Ilie. Unde-i cambiul. (Avrum scoate cambiul, o hârtie și un plie și, rânjind, le întinde lui Iancăl.)

Leib: Na, și scrie-i să vie să-și plătească datoria de 5000 de Lei că de nu, îl dăm în judecată. (Iancăl începe să scrie.)

Leib: Nu uita să-l trimiți și pe domnul Weiss, avocatul la noi. S'a dus la lîtig Sfârnarul. Și nu uita să dai scrisoarea s'o ducă lui Ilie. (Iancăl iese.)

SCENA II.

(Intră Rîfcăla.)

Rîfcăla: Noa, da ce-i, Avrum? De ce-ai chemat avocatul? Ce gheșeft mai faci?

Leib (rânjind): Rîfchi, Rîfchi dragă. S'a întors Ilie. Trebe să-și plătească datoria. Da spune-mi, Rîfchi dragă, de ce n'at oprit pe domnul Weiss eri la noi?

Rîfcăla: A vrut să plece la lîtig Sfârnarul. Avea ceva treabă cu el.

Leib: Du-te și fă ceva de mâncare dacă vine domnu Weiss. Da ceva bun de tot. (Rîfcăla iese.)

SCENA III.

(Leib își caută de lucru printre scrisori.)

SCENA IV.

(Intră Weiss.)

Leib (curtenitor) : Bună ziua, domnule avocat.

Weiss (zâmbind) : A! Bună ziua, bună ziua, domnule Leib. Ți-ai aranjat lucrurile ?

Leib : Da, domnule avocat. Totul e gata.

Weiss : Da omu cu plicina n'a venit încă ?

Leib : L-am scris o scrisoare că l-am pârât la avocat. Poate să plice din moment în moment. Până atunci să mergem în casă. Nevasta mea vă așteaptă. (Ies amândoi prin ușa din dreapta. După teșirea lor, intră Ilie.)

SCENA V.

Ilie (dupăce vede că nu e nimeni în scenă) :
— Da oare ce pacoste o mai venit pe capul nostru, săracu ? Mi-o citit prea sfinția sa părintele epistola lui Leib, că to i-ași și dator cu cinci mii de lei. Auzi acolo ! Păcatele mele. Poate s'o și greșit potracănu... Că vre-o cinci sute oi avea datorie, mai zic, da 5000, niciodată.

SCENA VI.

(Intră Leib cu — Weiss. Leib râde.)

Leib: Poftim pe-ai. Bine c'am aranjat chestiunea. (Când ajunge în dreptul lui Ilie, îl măsoară dușmănos din cap până 'n picioare, apoi îl conduce pe Weiss afară, tot vorbind amândoi. Ilie îi urmărește cu ochii)

SCENA VII.

(Intră Leib.)

(Se apropie de Ilie și-l măsoară din nou, punându-și mâinile la spate.)

Leib: Asta-i omente? Atâta îți plătește vorba? Și mai ai nas să calci încă pe aici? Mi-ar fi greu și de pietri să calci ziua pe drum... Dar așa sunt ticăloși; până ce-i ajungi ești bun, apoi știu să rădă bine 'n pumni. Nu le pasă de nimica; nici de oameni, nici de legi. N'au obraz și nici rușine, ca și câinii vagabonzi. (Ilie scoate din sân plicul și hârțfa pe cari i le-a trimis lăncăl.)

Ilie: Aveți știre despre asta, domnul Leib?

Leib (nervos, urlând): Vezi bine că da! Ori mă crezi nebun de tot să mă las jefuit de tine, ori de alți ticăloși de seama ta? Așteaptă până ce mă vezi printre stricații la minte și-ai bate joc de mine! Opt zile mai ai răgaz. Poți vinde tot ce ai, chiar

și nevastă dacă vrei și de nu, te 'nfund prin
temniți mai avan ca pe tâlhari.

Ilie : Jupâne Avrum, da nu se poate...

Leib : — Șșștttt! N'am vreme să te-ascult.
Taci! Infundă-ți gura, nu gărbi! Ori... scoate
banul și-apoi urlă cât îi vrea.

Ilie : Avrum! Doar ești om și d-ta. Ai
răbdare și m'ascultă...

Leib : Ce-e?? Să te ascult??

Ilie : Gândește-te și d-ta bine! Doar nu
mi-ai dat decât 80 de Lei și mierța de porumb.
Nu se poate să am datorie de cinci mii de
Lei nici în ruptul capului. Poate cinci sute
voiai să scrii. Gândește-te că mi s'o 'neacă
pruncu la plutări și n'am nici cu ce să-l
prohodesc. Mai dă-mi răgaz și ți-oi plăti cu
ce ți-oi și dator.

Leib : Nu, cumva ai vrea să-ți plătesc eu
prohodul broscotului tău? Ori să-ți dau de
mâncare și să-ți due lingura la gură? Nici
n'ai nimeri-o rău. Doară la mine putrezesc
banii în ladă și celelalte vin pe horn? Eu
n'oi fi cunoscând necazul, ba crezi că pot
trăi cu vorbe goale și cu lacrimi muerești?
Așa de prost nu mă poți crede să împrăștiu
munca mea și ajuns la bătrânețe, să cerșesc
munca cuiva. Iar de-ai vrut să mă 'nșeli, ai

nimerit-o rău. Nu pe un prăpădit ca tine, da pe zece advocați îl înfund, de nu-l mai scoate nimeni din mâna mea. Hai! Cară-te și adă banii; de nu, îți vând averea. (Ilie iese, împletecîndu-se.)

(Cortina.)

ACTUL III.

TABLOUL II.

Aceiași cârciumă o lună mai târziu. E noapte. Lampa de petrol arde.

SCENA I.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

lancăl, Leib.

Leib: Nu ne mai scapă nici în ruptul capului. Nu-l lăsăm noi cu una cu două. (Își freacă mâinile mulțumit.)

lancăl: Bine, dar vezi c'a trecut luna de când i-ai spus să vie să-ți aducă banii.

Leib: Ce vrei să zici cu asta? Ieri l-o chemat la tribunal. Îl pun la licitație pământul și casa. Ce mai vrei?

lancăl: Fă cum crezi, tată. Da mie parcă mi pare rău. Se va întâmpla ceva. Am o presimțire. Hai! Nu vii la culcare?

Leib: Du-te singur. Mai am ceva de aranjat. (lancăl iese.)

SCENA II.

(Leib începe să serie și să facă socoteli cu glas tare. Prin ușa din fund intră Ilie.)

Ilie: Bună sara, jupâne! Iartă-mă, blagoslovească-te Dumnezeu sfântul, că te zăhătesc în miez de noapte. (Leib tresare, apoi își caută de lucru prin cărți. De-odată se întoarce plin de mânie spre Ilie.)

Leib: Ce-ți trebe, mă? Ce cauți pe-aiei, prăpăditule? (Pauză.) — Vorbește-odată! Ce cauți aici? Cum intri noaptea în casă străină? Aha! Abia acum te văd. Tu ești trăznit. Ești beat ca un porc de cânel! Ieși, ieși afară și te frânțește pe un gunoi că de-abea stai pe picioare.

Ilie (rar): Mă vezi beat, mărite jupâne și de-abea stau pe picioare de flămând și istovit ce sunt. Mă crezi turtit de beătură și eu nu te zăresc de năcaz când știu cum se usucă toți ai mei de foame. Mă judeci greșit, jupâne; martor îmi e Dumnezeu. Mi-e acră lumea, jupâne. Avrum, și mă frământă 'ntr'una ziua de mâine, că ți-ai pus în gând să bați doba.

Leib: Lucră, putregatule, și te plătește de datoriti! Nu pierde vremea 'n zadar ca cel din urmă vagabond.

Ilie: Să lucrez? Unde? La cine?... În lume am fost și m'am ales cu pruncul mort. Acasă nu pot câștiga atâta ca să alung foamea copișilor mei. De ți-i face faptă gândul, mă silești să-mi iau bulenjoarele 'n spinare, să-mi las casa, grădina și cele două moștoare și s'apuc lumea 'n cap... Mă faci pilug, jupâne... Mă arunci ca pe un-câine la început de iarnă, în mijloc de drum. Indură-te și ai milă, dacă nu de mine, cel puțin de coconii mei. (Se aruncă la picioarele lui Leib.)

Leib: Ce te-a apucat? Mai faci și comedit? Oho! La mine nu mai ai crezare, pore viclean și bețivan ce ești! Sfârșește odată! Dezi ușa? De mai ai ceva, ne-om răfui noi mâine-zii.

Ilie: Jupâne Avrum. Dacă este un Dumnezeu, nu te temi că te-a bate? De stăpânește nedreptatea pe pământ, de Cel de Sus nu mai porți frică? N'ai și dumneata coconi să-i încalece blăstămii? Nu mă sili să-mi vând sufletul celui necurat! Indoate-ți inima de piatră, nu ne lua casa pe nedrept.

Leib: leși, teși afară, nemernicule. Aștepți să te trăznesc în cap? N'avea grijă, nu mi frică. De-o fi vorba de vre-o lege, să știi că te cântăresc cu bani. (Îl lovește pe Ilie.)

Ilie: Jupâne, ce fact? Ți-ai pierdut mintea? Griji că nu m-o văzut nimeni că am venit aici. Nu mă 'mpinge la păcat. Doamne ajută-mi să nu fac vre-o pozna. (Își face cruce.)

Leib: Aha! Ameninți, ucigașule! Te 'nvăț eu îndată minte. La jandarmi cu tine! O să-ți putrezească oasele prin ocne, câine blăstămat. (Se aruncă din nou asupra lui Ilie și-l ridică de jos. Apucându-l de piept încearcă să-l arunce afară.)

Ilie: Nu mă 'npinge, jupâne, că mă duc. Nu te 'ncumeta să dai, că am de gând să plec singur. (Începe o luptă nebună între ei. Leib îl lovește mereu. De odată Ilie îl răpune pe Leib și-l așează jos, punându-și genunchii pe el. Intre timp caută să-și scoată briceagul. Leib se ridică și vrea să-l lovească. Ilie parează lovitura și într'un moment de ură, înfige briceagul în pieptul lui Avrum, Leib caută un sprijin, apoi, urlând, se prăbușește la pământ. Ilie după ce vede pe Leib mort, se ridică liniștit.)

Ilie: Asta-i legea dreaptă, câine! (Se șterge de sânge, apoi apropiindu-se de bidonul cu petrol, îi varsă conținutul prin scenă. Aprinde apoi un chibrit.) — Așa să plară tot neamul de păgâni și de tâlhari!

(Cortina.)